

Mezinárodní vědeckovýzkumná mobilita v letech 2022–2023

ANALÝZA SITUACE V ČESKÉ REPUBLICĚ

Markéta Padevětová
Zuzana Maršálová
Michaela Seidlová
Zuzana Tuťálová
Andrea Augustinová

Úvod

EURAXESS Česká republika

Tato analýza je založena na datech, kterými disponuje EURAXESS Česká republika – specializované pracoviště, jehož tým pomáhá zahraničním odborníkům i jejich rodinným příslušníkům s administrativními náležitostmi spojenými s legalizací pobytu v ČR a v dalších záležitostech spojených s pobytem zde. Zahraničním výzkumníkům i jejich tuzemským zaměstnavatelům poskytuje kvalifikované informace související se vstupními podmínkami (tj. vízová a pobytová agenda) a se všemi praktickými aspekty života v ČR. Standardem je vysoce individualizovaná pomoc, osobní asistence a tlumočení na úřadovnách Odboru azylové a migrační politiky (OAMP) MV ČR, na Cizinecké policii, Úřadu práce, České správě sociálního zabezpečení i při jednáních na ostatních institucích. EURAXESS Česká republika usnadňuje a urychluje integraci zahraničních vědeckovýzkumných pracovníků i jejich rodinných příslušníků prostřednictvím kulturních a společenských akcí a setkání, jejichž náplní je představení české historie, kultury a zvyklostí, ale i konverzace v českém jazyce a podílí se na organizaci adaptačně integračních kurzů pro nově příchozí cizince. Součástí činnosti EURAXESS je rovněž monitoring přetrvávajících administrativních bariér v mezinárodní vědeckovýzkumné mobilitě a snaha o jejich odstranění.

Poděkování:

Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy za možnost realizace projektu a podporu mezinárodní vědeckovýzkumné mobility.

Akademii věd České republiky, Středisku společných činností AV ČR a Technologickému centru Praha za podporu a spolupráci.

MV ČR za dlouholetou spolupráci a vstřícnost při vyřizování pobytových oprávnění vědeckých pracovníků ze zahraničí.

Tento dokument vznikl jako výstup projektu
„Strategická inteligence pro výzkum a inovace“ (STRATIN+)
za finanční podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Současná situace v mezinárodní vědeckovýzkumné mobilitě

Zmapování pohybu vědců – cizích státních příslušníků, není jednoduché. Pokud se totiž jedná o vědce – občana země EU, je jeho pohyb na trhu práce volný, nepotřebuje pro svůj pobyt v ČR žádná speciální povolení a není úřady podchycen.

Naopak občané zemí mimo EU jsou nuceni projít poměrně náročným administrativním procesem. V současnosti je již dobře ukotven model spolupráce mezi EURAXESS a OAMP MV ČR, povědomí o našich službách je mezi výzkumnými organizacemi dobře rozšířeno a stane se jen velmi zřídka, že příchozí zahraniční vědec nežádá o povolení k pobytu v součinnosti s naší kanceláří a my jeho příchod nezachytíme. **V následujícím textu vycházíme pouze z průkazných statistických dat, která jsme v průběhu uplynulých let shromáždili a která se týkají příchozích vědeckovýzkumných pracovníků ze zemí mimo EU na pracoviště v Praze.**

Pobytové oprávnění označované jako "**Dlouhodobý pobyt za účelem vědeckého výzkumu**" bylo začleněno do české národní legislativy v roce 2007 v souladu s předpisy Evropské unie, konkrétně směrnici 2005/71/EC, jako součást iniciativy EU směřující k podpoře "cirkulace mozků". V počáteční fázi nefungoval tento nástroj příliš efektivně. Namísto toho zahraniční vědci žádali o pracovní nebo studentská povolení k pobytu. Postupem času, díky rozsáhlé informační kampani EURAXESS a růstu povědomí mezi zaměstnavateli i vědci, se "vědecký pobyt" stal preferovanou volbou pro non-EU vědce, kteří dlouhodobě pracují v České republice. Tento režim je administrativně jednodušší a k žadatelům přívětivější, což zahrnuje i zkrácené lhůty na vyřízení žádostí. Nicméně, i přes tuto skutečnost zůstává proces vyřízení povolení k pobytu a informování o souvisejících postupech stále agendou, která představuje nejvýznamnější a nejobtavnější část pracovní náplně týmu EURAXESS v České republice.

Bariéry v mezinárodní vědeckovýzkumné mobilitě

Monitorování přetrvávajících, zejména administrativních, bariér a jejich odstraňování je jedním ze základních pilířů činnosti EURAXESS. Jednotlivé překážky jsme podrobně popsali v materiálu, který vznikl na základě rozsáhlého dotazníkového šetření, uskutečněného v roce 2023 v rámci projektu STRATIN+, proto je na tomto místě pouze stručně zmíníme.

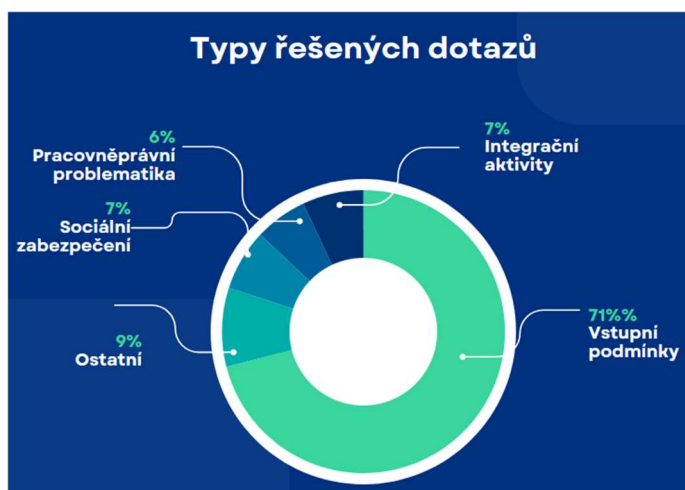
Od výzkumného pobytu v ČR odborníky ze zahraničí nejvíce odrazuje složitá administrativa, jazyková bariéra, nedostatek informací a nejstota. Za motivační faktor je naopak považován rozvoj budoucí kariéry, zajímavé výzkumné téma, participace na společném výzkumném projektu, ale také možnost poznat novou zemi a kulturu.

EURAXESS z těchto zjištění vychází a dlouhodobě usiluje o odstraňování zmíněných bariér – každému příchozímu zahraničnímu vědci nabízí potřebné informace, individualizovanou pomoc a osobní asistenci při nutných jednáních na úřadech. Denně formou osobních i telefonických konzultací a poradenství formou e-mailu řeší několik desítek dotazů a konkrétních situací. Úzce spolupracuje se zaměstnavateli i samotnými zahraničními VaVal pracovníky a institucemi, které se problematikou vstupu cizinců na naše území a problematikou jejich zaměstnávání zabývají. Rozhodne-li se výzkumná organizace zaměstnat odborníka ze zahraničí a ten nabídku přijme, EURAXESS Česká republika od počátku asistuje v často složitém legislativním procesu získání "povolení k dlouhodobému pobytu za účelem vědeckého výzkumu", je v kontaktu se zaměstnavatelem i samotným vědcem ještě v době jeho pobytu v domovské zemi, koordinuje postup při podávání jeho žádosti na zastupitelském úřadě, má k dispozici veškeré potřebné formuláře, spolupracuje s Ministerstvem vnitra při sledování každého jednotlivého případu, zastupuje na základě plné moci tohoto vědce při nutných úkonech na území ČR. Standardem služeb EURAXESS ČR je vysoce individualizovaná pomoc, osobní asistence, tlumočení a další služby související s jednáním na úřadovnách Odboru azylové a migrační politiky MVČR a Cizinecké policii, které jsou pro cizince na našem území opakovaně nevyhnutelné. Všechny služby EURAXESS Česká republika jsou zdarma.

Evidence počtu a obsahu dotazů, které EURAXESS řeší, je vyžadována ze strany Evropské komise v rámci pravidelných pololetních, hlášení, tzv. EURAXESS Data Collection - Bi-annual reporting“. Z přiloženého grafu je patrný signifikantní nárůst počtu dotazů v uplynulém období, který je způsoben rozšířením týmu EURAXESS a s ním spojeným rozšířením agendy – nově se soustředíme a pomáháme i v řadě dalších oblastí, jako je například asistence vědkyním nebo manželkám vědců v případě žádostí o rodičovský příspěvek, změna bydliště, vyřízení řidičského průkazu, zdravotního pojištění pro rodinné příslušníky a mnoho dalšího.

Přiložený graf ilustruje, s čím se vědci ze zahraničí i jejich tuzemští zaměstnavatelé potýkají nejčastěji. Jak již bylo zmíněno, dlouhodobě se jedná zejména o pobytová oprávnění.

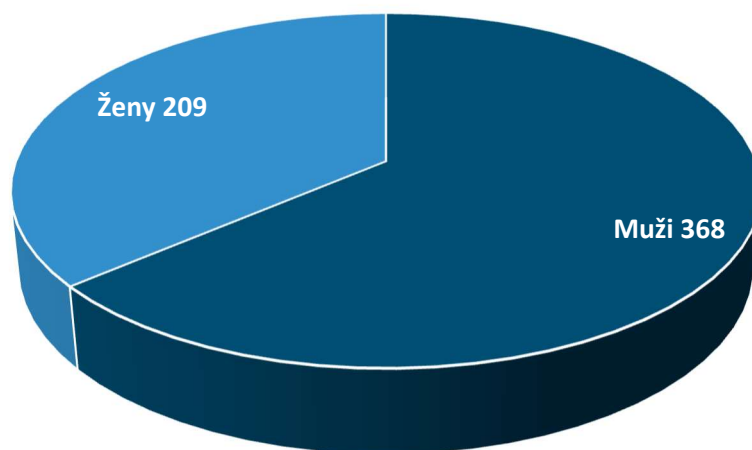
Žádosti o „Dlouhodobý pobyt za účelem vědeckého výzkumu“

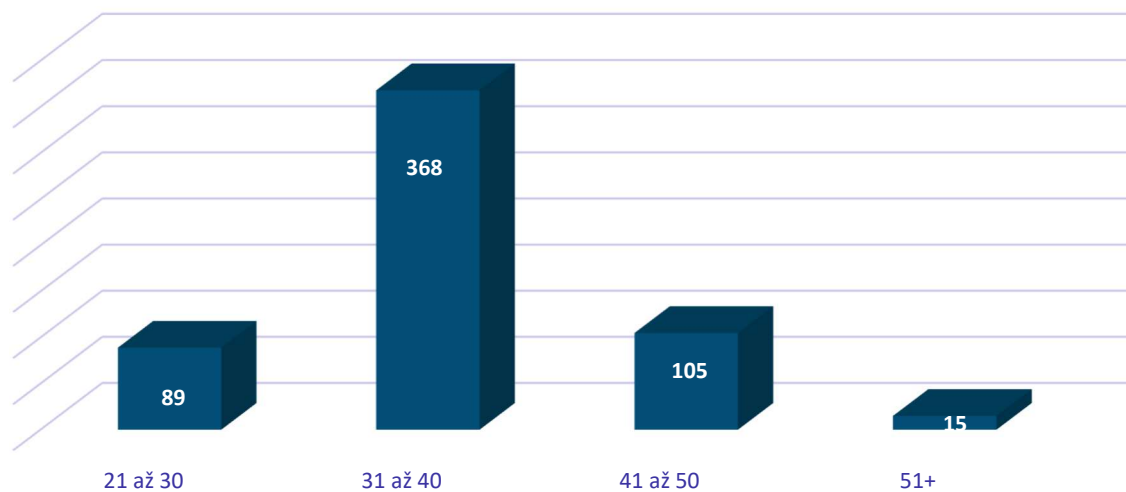
Rok 2022

V roce **2022** bylo uděleno **577** Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem vědeckého výzkumu. Zároveň bylo uděleno **182** Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem sloučení rodiny vědce (tato povolení se týkala manželek, manželů a dětí). Bylo uděleno také **63** Povolení k trvalému pobytu. Tato agenda se týkala vědeckých pracovníků **60** různých národností. Rok 2022 byl specifický, vypukl konflikt na Ukrajině a s ním byl spojen příliv uprchlíků, nejčastěji rodinných příslušníků vědců, kteří zde pobývali už dříve. Tito běženci žádali v ČR o tzv. víza strpění, později víza dočasné ochrany. Těchto speciálních pobytových oprávnění pro občany Ukrajiny EURAXESS pomohl zprostředkovat **70**.

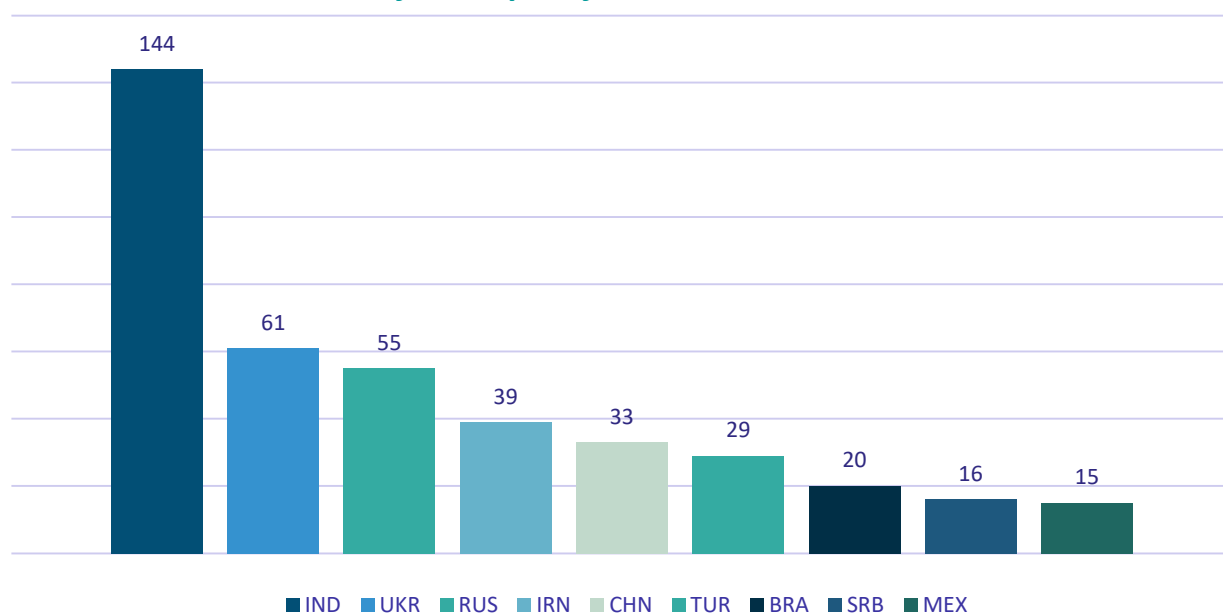
2022
Poměr muži/ženy

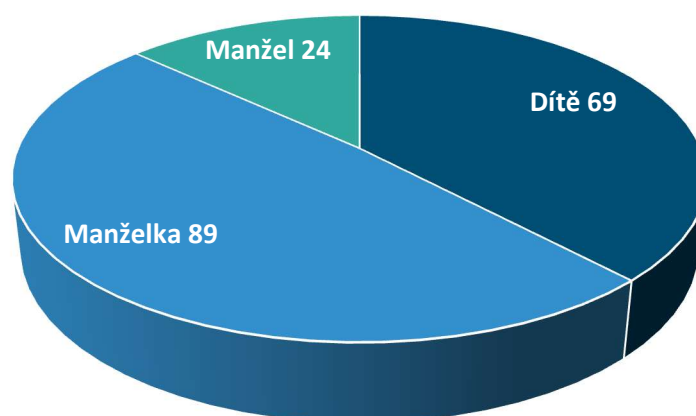
2022
Věkové kategorie

2022
Nejzastoupenější národnosti

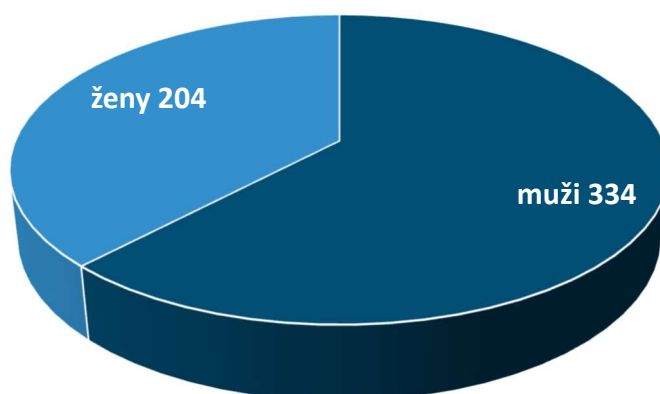
2022
Doprovázející rodinní příslušníci

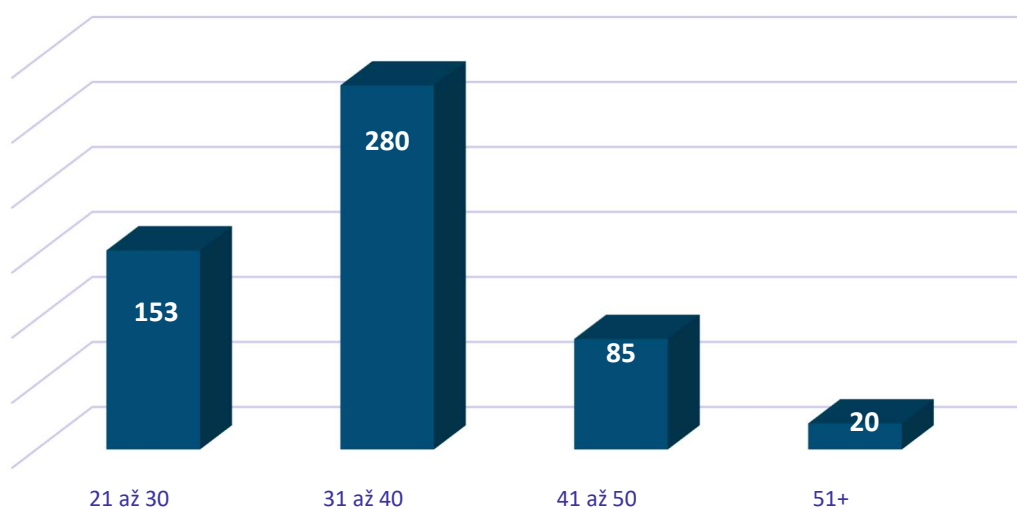
Rok 2023

V roce **2023** bylo uděleno **538** Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem vědeckého výzkumu. Zároveň bylo uděleno **158** Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem sloučení rodiny vědce (tato povolení se týkala manželek, manželů a dětí). Bylo uděleno také **79** Povolení k trvalému pobytu a **14** Povolení k trvalému pobytu rodinných příslušníků. Tato agenda se týkala vědeckých pracovníků **65** různých národností.

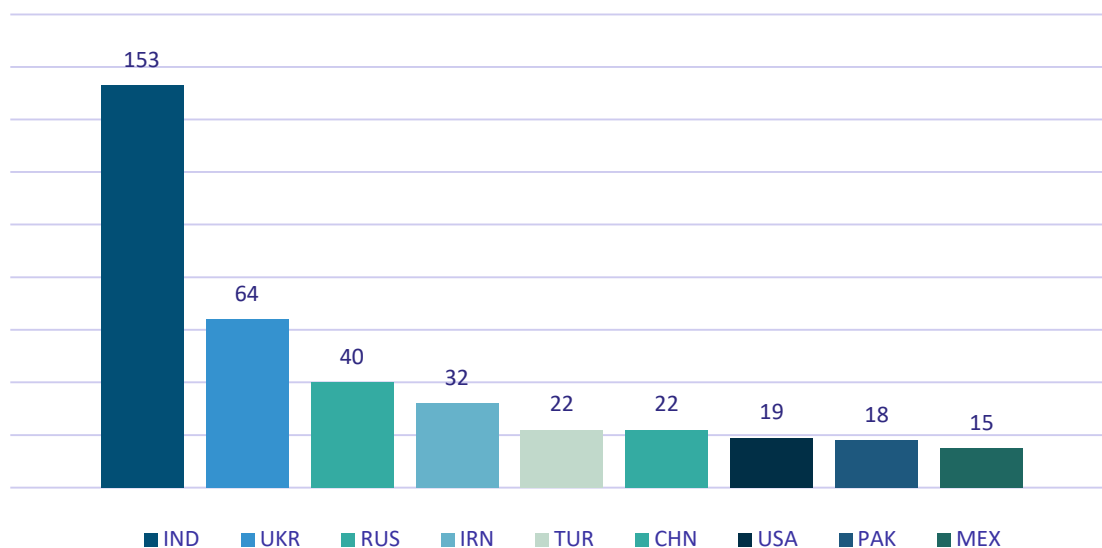
2023
Poměr muži/ženy

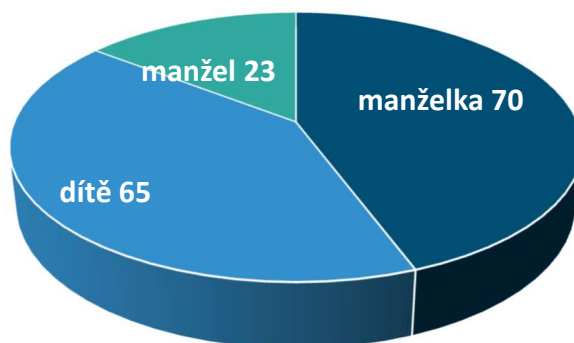
2023
Věkové kategorie

2023
Nejzastoupenější národnosti

2023
Doprovázející rodinní příslušníci

Zaměstnavatelé

V ČR působící zahraniční výzkumníci jsou zaměstnáni zejména v Praze, a to ve vědních oblastech zabývajících se živou i neživou přírodou, méně pak v humanitních oblastech. Nejvíce takových zaměstnanců nalezneme ve Fyzikálním ústavu, Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského a v Ústavu organické chemie a biochemie Akademie věd, eventuálně na Univerzitě Karlově, Vysoké škole chemicko-technologické nebo Českém vysokém učení technickém.